

מישהו חייב למות כדי שהאחרים יוכלו להעריך את החיים

לילך גליל: בצלו, הוצאת מטר 2009, 355 עמ'

"האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד, / ותלכי בשדה, ותלכי בו כהלך התם, / [...] ופשוטים הדברים וחיים, ומותר במ לנוע, / ומותר, ומותר לאהוב". שירה של לאה גולדברג נכתב ב־1943, על רקע הידיעות שהגיעו ארצה על הזוועה המתחוללת באירופה. המשוררת ביקשה להציע דרך קיום אלטרנטיבית, הקוראת להשתחרר מייסורי המצפון של אלה אשר שפר גורלם להינצל מהתופת הנאצית, אך חיים הואפלו בצל האסון שהתחולל אי שם. הספק אם ניתן עוד בכלל לצפות לימים של סליחה וחסד, מוביל אל התקווה למימוש חיים פשוטים של הליכה תמימה בשדה, חיבור בריא לטבע והיתר מוסרי לאהוב. מילות השיר המוכר מהדהדות על רקע חייהן של כמה מהדמויות המרכזיות ברומן **בצלו**. אלה נושאות בנפשן את עול החיים בצל מות יקיריהן. 'ההליכה הצנועה בשדה' היא משאת נפש התואמת היטב את הכמיהה לשקט בספרה החדש של לילך גליל.

טוניה, אלמנה קשישה, ניצולת שואה רדופת סיטנים, רוצה קצת שקט. בקומה שמעליה, מתגורר דויד, הנתן באבל מתמשך על אהובו ארו שנפטר ממחלה קשה, ומנהל קשר ארעי עם עמית. מדירתו בוקע רעש מטריד המחריד את טוניה ומדיר שינה מעיניה. עמית הוא גם החבר של רונה, משוררת שברירת הסובלת מהפרעות אכילה וצורכת כדורים שאמורים "לסדר לה את המוח" ולבלום את המציאות. יחסיה עם עמית מתערערים נוכח התלבטותו באשר לזהותו המינית ומשיכתו לדויד, אף שזה לא שש לקבלו לחייו. עידן, נכדה החייל של טוניה, בוחר להתגורר עמה ולטפל בה במסירות נוגעת ללב, ובתוך כך להתרחק מהוריו הפרודים, שעמם הוא מתקשה לתקשר. הוא מתוודע לרונה במקרה ונכבש באהבה שבכמוה לא התנסה מעולם. זהו הבסיס ממנו מתפתחת עלילה מסועפת של קשרים אנושיים ומכנה משותף מרכזי של כלל הדמויות: השתוקקות לשקט, במובן של שחרור מצלו של המוות המרחף ומרעים תמיד מעל.

החיפוש אחר שלוה פנימית, מתוך השלמה אוהדת עם מה שיש לחיים להציע, מתברר כמסובך לאור מצבן הנפשי של הדמויות. דומה כי למרות רצונן לייצב את חייהן, הן נאלצות להסתפק בקיום מעורער, שעיקרו מאבק בטראומות עבר, פרידות, בדידות, דיכאון ולבטים כבדי משקל. הנחמה מתגלה מתוך הקשרים הנוצרים ביניהן, במכוון או באקראי, ואלה מעניקים להן סיבה להמשיך לחיות מתוך תקווה שבסוף יהיה טוב. איכותו של הרומן מגיעה לשיאה בעיצוב סיפור

נושא הזיכרון מתבטא כאמור באימת השואה שאינה מרפה. כמו צל מאיים, עולים וצפים הזיכרונות, ומשחירים את פני המציאות היומיומית. לזכותו של הרומן ייאמר, שהוא מצליח לחמוק בהצלחה ממלכות הקלישאה בכל הנוגע לעיסוק בשואה. העובדה שלצד התיאורים המוכרים של זוועות אושוויץ, נרקם סיפור מסתורי ומפתיע הקשור

בוהותן המינית של כמה מהדמויות, הופכת את החיבור בין ההווה לעבר לאחד הרעיונות הבולטים ביצירה. נראה כי רק עמידה אמיצה מול צלליות העבר, עשויה להקל קמעה את עול נשית החיים בהווה. אין צורך בגילוי פומבי, מספיק שתתאפשר חשיפה בתודעה הפנימית, כדי למוסס מעט את הצל המעיק.

בצלו הוא ספר מרתק המחבר עלילות חיים סבוכות לכדי סיפור אנושי

מרגש על אנשים, אשר למרות גורלם המזמן להם עמידה טרגית מול המוות, הם מתעקשים לאחוז בקיום הפשוט, המפויס, חפץ החיים, שהופך את המציאות לבעלת ערך. לקראת הסיום, בוחרת רונה, במרירות מחויבת, לצטט את וירג'יניה וולף: "מישהו חייב למות כדי שהאחרים יוכלו להעריך את החיים". כמו רונה, כך גם הדמויות האחרות ברומן אינן מבקשות דבר, זולת מנוחה מהזיכרונות הרודפים ומעט מאהור הגדול, זה שזורה דווקא כשהלב נשבר.

יובל פי

הנפש של חמש הדמויות הראשיות. הללו מתגלות כבעלות מורכבות פסיכולוגית, המתבטאת במבנה אישיותי רב רבדים הנע מן המודע אל הלא מודע. מעניינת במיוחד האנלוגיה הנוצרת בין דמויותיהן של טוניה הקשישה ורונה הצעירה; השתיים אינן מכירות עד סמוך לסוף הרומן, ולמרות זאת, דיוקנותיהן הנפשיים משתרגים זה בזה, באמצעות דמותו של עידן, המקשר ביניהן. האחת חיה את השואה בסיטיה והאחרת עורכת ספר עדות אישית של ניצול שואה שנותר חסר כל. השתיים מתעסקות באופן אובססיבי באוכל - האחת מאביסה את נכדה ומקפידה לא לזרוק שאריות, ואילו האחרת נמנעת מאכילה, כמו מענישה עצמה על טרגדיות שהתרחשו סביבה, שלא באשמתה. התייחסותן הפתולוגית למזון עשויה לרמוז על רגשות אשם עמוקים, ועל ניסיון מוחשי להשביע את הרעב הנפשי. שתיהן סובלות מדיכאון ומחרדה ונתמכות בכדורים פסיכיאטריים. שתיהן משמשות נמענות לקרוביהן המתים, המדברים אליהן בדמיון. שתיהן נתונות במערכת יחסים מתוחה, ההולכת ומתפוררת, עם בני משפחתן. שתיהן נזקקות לאדם יציב להיאחז בו, וכך מצטלבים גורלותיהם באמצעות דמותו התמימה של עידן הצעיר.

המורכבות הנפשית אינה פוסחת גם על דמויותיהם של הגברים ביצירה. שלושתם נעים על ציר סבוך, שעיקרו ניסיון למצות את שניתן ממערכות היחסים בהן הם נוטלים חלק. השלושה מתוברים זה לזה מתוקף הזיכרון. העובדה שהאחד הוא 'סטרייט', השני הומוסקסואל והשלישי מתלבט באשר לזהותו המינית, הופכת את החיבור ביניהם לטעון ומסקרן במיוחד. כך נושא הנטייה המינית ברומן משמש מעין פנס, המאיר לא רק את ההווה הסיפורי, אלא גם את עברן של הדמויות הנעות בין ניסיון לזכור ולהנכיח, ובין מאמץ לשכוח ולהעלים. המתח בין מודעות להדחקה משמש אפוא כאמצעי מרכזי בעיצוב התנהגותן והשקפת עולמן של הדמויות.

חצי

חיה

טד קוזר

מאנגלית: רפי וייכרט

הברז הדולף

כָּל הַלַּיְלָה הַבְּרוֹז הַדּוֹלֵף

תָּר אֶת דְּמַמַּת הַבֵּית

בְּטַפְטוּפֵי רֶדֶד: מִי עָר?

מִי שׁוֹכֵב מֵלֵא דֶאָה

כְּמוֹ מַחְבַּת בְּכִיּוֹר? הַתְּעוֹדֵד,

הַתְּעוֹדֵד, קוֹרֵא הַבְּרוֹז הַקָּטָן,

מִיִּשְׁהוּ יַעֲזֹר לָךְ לְצַלַּח אֶת חַיֶּיךָ.

הברז, על פי טד קוזר, הוא פסיכיאטר. הוא מדבר בשפת המים. רפי וייכרט שמר בתרגום כל כך יפה על האנומטופיאה, עד שבמקרה הזה לא נזמין אינסטלטור.

רוני סומק